

POLİTİK VE EKONOMİK YÖNLERİYLE MARAŞ DEPREMLERİ VE SOSYAL TEORİ

Mustafa SOLMAZ*

Atf: Solmaz, Mustafa. "Politik ve Ekonomik Yönleriyle Maraş Depremleri ve Sosyal Teori", *Sosyologca*, Sayı 28 (2024), s.245-263.

ÖZ: 6 Şubat 2023 tarihli Maraş Pazarcık ve Elbistan Depremlerinin etkilerini analiz etmek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Özellikle de politik ve ekonomik boyutları itibarıyla Maraş depremlerini sosyolojik biçimde izah etmek bu çalışmanın konusunu kapsamaktadır. Bu anlamda Maraş depremlerinin geçtiği güncel haberler incelenmiş, onlardan elde edilen veriler politik ve ekonomik olarak sınıflandırılmıştır. Yapılan sınıflandırma sonucunda, ülkemizi derinden etkilemiş olan Maraş depremlerine dair elde edilmiş olan veriler önde gelen sosyal teorilerin ışığında yorumlanmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda gerek yerel ölçekli gerekse ulusal ölçekli ayrıntılı afet senaryolarının ve acil eylem planlarının hazırlanması gerektiği vurgulanmıştır. Halktan muhtara, belediye başkanından valiye, bakana ve daha üst makamlara kadar ayrıntılı görev dağılımına ve eylem planına yer veren uygulanabilir, gerçekçi afet senaryolarına gereksinim olduğu belirtilmiştir. Bunun için de liyakatin ön planda tutulması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca büyük bir iç göçe neden olması dolayısıyla Maraş depremlerinin ülke genelinde kira ücretlerini, ev fiyatlarını, tarla ve bahçe ücretlerini, konteyner fiyatlarını büyük oranda arttırdığı ve bunun klasik arz talep mekanizmasıyla açıklanamayacağı ifade edilmiştir. Toplumumuzda diğer şeylerle birlikte fırsatçılık eğiliminin çok büyük bir yer tuttuğu, onu engellemenin yolunun ise hukuktan ve özellikle ahlaki fertler yetiştirmekten geçtiği belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Maraş Depremi, Bürokrasi, Sosyal teori, Lefebvre, Bourdieu.

Maraş Earthquakes And Social Theory in Political and Economic Aspects

ABSTRACT: The aim of this study is to analyze the results of the Maraş Pazarcık and Elbistan Earthquakes dated February 6, 2023. Especially in terms of their political and economic dimensions, explaining the Maraş earthquakes sociologically, covers the subject of this study. In this sense, current news about the Maraş earthquakes were examined and the data obtained from them were classified as political and economic. As a result of the classification, the data obtained about the Maraş earthquakes, which deeply affected our country, were interpreted in the light of leading social theories. As a result of the study, it was emphasized that both local and national scale detailed disaster scenarios and emergency action plans should be prepared. It has been stated that there is a need for applicable, realistic disaster scenarios that include detailed assignments and action plans from the public to the mukhtar, from the mayor to the governor, minister and higher authorities. For this, it was emphasized that merit should be prioritized. In addition, it was expressed that the earthquake caused a great internal migration and thus greatly increased the rental fees, house prices, field and garden fees, and container prices throughout the country, and this could not be explained by the classical supply and demand mechanism. It has been stated that the tendency of opportunism, among other things, has a great place in our society, and the way to prevent it is to raise law and especially moral individuals.

Keywords: Earthquake of Maraş, Bureaucracy, Social theory, Lefebvre, Bourdieu.

Makale Türü : Araştırma Makalesi

Geliş Tarihi : 04.09.2024

Kabul Tarihi : 16.11.2024

* Doç. Dr., İnönü Üniversitesi, amustimi@gmail.com, ORCID: 0000-0002-3323-7448.

Giriş

Ülkemiz dünyanın en önemli deprem kuşaklarından biri olan Alp-Himalaya kuşağı üzerinde yer almaktadır. Kuzeyde Avrupa-Asya (Avrasya) ve güneyde Afrika Arabistan Levhaları arasında kalan ülkemizin jeolojisi, bu iki levhanın süregiden hareketlerine bağlı olarak oluşmuştur. Ülkemizi etkileyen iki fay hattı bulunmaktadır. Bunlardan birisi Kuzey Anadolu Fayı (KAF)'tır. Karlıova ile Kuzey Ege Denizi arasında doğu-batı yönünde ülkemizin kuzeyinde olan ve 1.400 km uzunluğunda olan ana diri tektonik yapıdır.¹ Diğeri ise Doğu Anadolu Fayı (DAF)'dır. Arap levhası ile Anadolu levhası arasındaki göreceli hareketi karşılayan sol-yanal doğrultu atımlı DAF, yaklaşık 580 km uzunluğuyla KÜE'den İskenderun Körfezi civarına kadar uzanmakta ve bu bölgede Ölüdeniz Fay Zonu (ÖFZ) ile birleşmektedir. Anadolu Levhası'nın güney sınırını oluşturan DAF, Karlıova ile Türkoğlu arasında KD-GB doğrultusunda uzanmaktadır. Türkoğlu ile Hatay arasında ise fay zonunun uzanımı K-G doğrultusuna yaklaşmaktadır.²

Kahramanmaraş ve yakın çevresi, Doğu Anadolu Fayı ile Ölü Deniz Fayı'nın etkisi altındadır. Ölü Deniz Fayı; Afrika'da Zambezi çukurluğundan başlayıp, Kızıldeniz'in tabanından geçen "Rift Hattı" Lübnan'ı geçtikten sonra ülkemiz sınırları içerisine Amik Ovası'ndan giren ve Antakya - Kahramanmaraş Grabeni'ni oluşturan N27°E doğrultusunda faya verilen addır.³

Mw 7.7 büyüklüğündeki ilk deprem (Pazarcık) sol yanal doğrultu atımlı, Ölü Deniz Fay Zonunun kuzey ucundaki Narlı Segmentinin üzerinde gerçekleşirken, Mw 7.6 büyüklüğündeki ikinci deprem ise Doğu Anadolu Fay Zonu dışında, Elbistan'ın güneyinde Nurhak-Çardak arasındaki Çardak Fayı üzerinde gerçekleşmiştir.⁴

2023 Pazarcık depremini üreten Maraş Sismik Boşluğu'ndaki fay segmentleri, en son ve kısmen hem 1114 hem de 1513 depremleriyle kırılmıştır. Söz konusu fay segmentleri genel olarak 500 yıldır kırılmamıştır.⁵ 29 Kasım 1114 Pazar günü sabahın erken saatlerinde Maraş'ta çok büyük bir deprem meydana gelmiştir. Herkesin derin uykuda olduğu bir sırada ansızın müthiş bir gürültü kopmuş ve yeryüzü şiddetle sarsılmıştır. Bu deprem ile birlikte Maraş şehri tamamen toprak altına gömüldüğü söylenir. Urfalı Mateos, bu şehirde yaşayan hiç kimsenin depremden sağ olarak kurtulamadığını ve Maraş'ta yaşayan 40.000 kişinin öldüğünü kayıt altına almıştır. Deprem Maraş'ın dışında Elbistan, Sıs, Misis, Keysun, Sümeysat (Samsat), Hisn-ı mansûr (Adıyaman), Raban, Urfa, Antakya, Harran, Haleb, Azaz, Esârib ve Bâlis'de de yıkıma yol açtı. Suriye'de de hissedilen deprem hiçbir yerde Maraş'taki kadar büyük bir tahribat yapmadı. Bundan depremin merkez üssünün Maraş olduğu anlaşılmaktadır.⁶

¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023), 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, Erişim Tarihi: 02.07.2024, Erişim Adresi: <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu/>.

² Düzce Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, vd. (2023), "06 Şubat 2023 Kahramanmaraş (Pazarcık Mw: 7.7 ve Elbistan Mw: 7.6) Depremleri ve Artçıları, Saha Gözlemlerini, Yasal Hasarları ve İleriye Yönelik Önerileri İçeren Değerlendirme Raporu", Erişim Tarihi: 02.07.2024, Erişim Adresi: <https://ktu.edu.tr/apps/file/KahramanmarasDeprem.pdf>.

³ Selçuk Biricik Ali, Korkmaz Hüseyin (2001), "Kahramanmaraş'ın Depremselliği", Marmara Coğrafya Dergisi, Cilt- Sayı: 3: 1, 53-82, s: 61.

⁴ Düzce Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, vd. (2023), a.g.e, s: 1.

⁵ A.g.e, s: 5.

⁶ Kesik Muharrem (2005), "Maraş Depremi (1114)", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Cilt: Belirtilmemiş-Sayı: 42, 43-46, s: 43-45.

Benzer biçimde 06 Şubat 2023'teki Maraş depremleri de ülkemizdeki 11 ili etkilemiştir. Maraş depremleri Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep, Adıyaman, Adana, Diyarbakır, Elâzığ, Malatya, Kilis, Osmaniye ve Şanlıurfa olmak üzere 11 ilde büyük yıkım ve kayıplara yol açmıştır. Ancak bunlar arasından Hatay, Kahramanmaraş, Malatya ve Adıyaman illeri, ağır hasarlı yapı, acil yıkılması gereken yapı ve deprem sonucu yıkılmış olan yapı oranlarının diğer illere kıyasla daha fazla olmasından dolayı depremden en fazla etkilenen ve hasar gören iller olmuşlardır.⁷

1900'lü yılların başına kadar olan tarihsel dönemde birçok büyük depreme kaynaklık eden Doğu Anadolu Fay Sistemi özellikle 19. yy da sismik olarak aktiftir. 1789 Palu depremi ile başlayan 1822, 1866, 1872, 1874, 1875, 1893 depremleri ile devam eden ve son olarak geçen yüzyılın başında 1905 Malatya depremi ile tamamlanan bir deprem serisi oluşturmuştur. Bu depremden sonra 20. yy'da göreceli daha sakin bir döneme girmiştir. Daha sakin geçirilen bu dönemde toplam 13 deprem (Mw>5,0) meydana gelmiş fakat bunların hiçbirisi Mw=6,8'den büyük olmamıştır. Bu depremlerin dış merkez dağılımları, segmentlerin sınırlarında yoğunlaşma eğilimi göstermektedir.⁸

2000'li yıllarda daha aktif bir döneme giren DAFS üzerinde sırasıyla 01.05.2003 Bingöl (Mw 6.3, 14.03.2005) Karlıova Bingöl (Mw 5.8, 21.02.2007) Doğanyol Malatya (Mw 5.7, 08.03.2010) Kovancılar Elazığ (Mw 6.1, 24.01.2020) Sivrice Elazığ (Mw 6.8, 14.06.2020) Karlıova Bingöl (Mw 5.7) hasaryapıcı depremleri meydana gelmiştir. DAFS üzerinde en son 06.02.2023 günü, Türkiye saati ile 04:17'de Pazarcık (Kahramanmaraş) Mw 7.7 ve 13:24'te Elbistan (Kahramanmaraş) Mw 7.6 depremleri gerçekleşmiştir.⁹

Maraş depremleri, ülkenin yüzey alanının %14'ünü etkilemiştir ve 50.000'in üzerinde insanın ölmesine neden olmuştur.¹⁰ Depremden etkilenen 11 ilin toplam nüfusu, 2022 yılı için 14.013.196 kişi olarak kaydedilmiştir. Bu nüfus, ülke demografisinin yüzde 16,4'üne tekabül etmektedir. Bu nüfusun 13.553.283 kişisi (toplamın yüzde 96,7'si) il ve ilçe merkezlerindeki ikamet ederken, kalan kısım belde ve köylerde yaşamaktadır (459.913 kişi ve toplamın yüzde 3,3 - büyükşehirlerin kırsal mahallelerdeki nüfus hariç). Ayrıca deprem bölgesinde 1.738.035 kişi geçici koruma kapsamında ikamet eden göçmen nüfustur.¹¹ United Nations International Children's Emergency Fund-Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu'nun hazırlanmış olduğu rapora göre 13,5 milyon Türk vatandaşı, 1,7 milyon göçmen olmak üzere yaklaşık 15 milyon kişi bu depremlerden etkilenmiştir. AFAD'ın mart ayı açıklamalarına göre ise afet nedeniyle 50096 kişi hayatını kaybederken, 107204 kişi de yaralanmıştır. Verilen bu veriler yaşanan depremlerin etkilerinin ne denli büyük olduğunu ortaya koymaktadır.¹²

Depremin politik ve ekonomik boyutları ortaya konulan bu çalışmada sosyal teori ihmal de edilmeyecektir. Gerekli olduğu yerde teori ile gerçeklik bir araya getirilecek, birlikte değerlendirilecektir. Sadece olaylara yer verilmeyecek aynı zamanda onlar, teorinin

⁷ Gözükl Ceren Ağin, Tezcan Senem (2023), "Cumhuriyet'in Yüzüncü Yılında Türkiye'de Afetler: 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri", Kent Akademisi Dergisi 16 (Special Issue for the 100 th Anniversary of the Republic of Turkey), 97-114, s: 100, 107.

⁸ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023), a.g.e, s: 20.

⁹ A.g.e, s: 20.

¹⁰ Avcil Fatih, Işık Ercan, vd., (2024), "Effects of the February 6, 2023, Kahramanmaraş earthquake on structures in Kahramanmaraş city", Natural Hazards, Sayı: 120-Cilt: Belirtilmemiş, 2953-2991, s: 2953.

¹¹ Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023), a.g.e, s: 6.

¹² Gözükl Ceren Ağin, Tezcan Senem (2023), a.g.m, s: 100.

sağladığı bütünsellik içerisinde anlaşılmaya çalışılacaktır. Çalışmamız birçok yönüyle eksiktir. Fakat bu eksikliklerin daha sonraki çalışmalarla kapatılacağını umut ediyoruz.

Politik Göstergeler

Geciken Düzensiz Müdahale

6 Şubat 2023 04:17'de 7,7 büyüklüğündeki depremle birlikte on bir ilde yaşayan vatandaşlar, yaklaşık 9 saat sonra 13.24'te 7,6 büyüklüğünde Elbistan kaynaklı bir başka deprem daha yaşamışlardır.¹³ Gerek birinci Pazarcık gerekse de ikinci Elbistan kaynaklı depremlerden sonra maalesef arama kurtarma faaliyetleri geç başlamıştır. "Abla, ağabey, şu binada 40 canlı var. Henüz enkazda çalışma başlatılmadı. Lütfen siz yardım çağırın..."¹⁴ Yine enkaz başında bekleyen Maraşlı bir depremzede, "... içeriden ses geldi. 36 saat oldu. Üç canım içeride. Ses geliyor." ifadelerini kullanmıştır.¹⁵

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) depremin ilk iki gününde (6 ve 7 Şubat günlerinde) alınan sonuçlara göre hazırladığı raporda, "Ancak depremin ardından iki gün geçmesine rağmen halen çoğu ilimizde etkin ve yeterli düzeyde arama-kurtarma çalışmalarının yapılamaması, geçici barınma alanlarının kurulamaması..." vb. ciddi eksikliklere dikkat çekmiştir.¹⁶ TMMOB'nin bu tespitler, başka sivil toplum kuruluşlarının yapmış olduğu raporlarca doğrulanmıştır. "Gözlem heyeti, afet koordinasyonu, acil müdahale ve insani destekle görevli AFAD, UMKE, KIZILAY ve diğer resmi yapıların ilk iki gün deprem bölgesinde ya hiç bulunmadığı ya da az sayıda ekip bulundurduğu, bölgedeki bazı köylere ise rapor tarihine kadar hiçbir arama/kurtarma/destek ekibinin gitmediği tespitinde bulunuyor."¹⁷

Arama kurtarma faaliyetlerinin başlamasının gecikmesi olarak "askerin kışladan geç çıkarılması" gösterilmiş ancak bu eleştirilere karşılık Savunma Bakanı, "Uzaktan böyle ahkâm kesmekle olmuyor. Hududu kim koruyacak, Suriye'de kim kalacak? Suriyeyi mi boşaltacağız, Irak'ı mı boşaltacağız? Görmek istemeyen körler ve duymak istemeyen sağırların amacı farklı, bizim derdimiz farklı" demiştir.¹⁸

¹³ "Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde 2 deprem; 5 bölge sallandı, çok sayıda ilde yıkım var" (2023), Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.dha.com.tr/gundem/kahramanmaras-merkezli-7-7-ve-7-6-buyuklugunde-2-deprem-5-bolge-sallandi-cok-sayida-ilde-yikim-var-2201357>.

¹⁴ "Cumhuriyet, yüzyılın depreminin merkez üssü Kahramanmaraş'a gitti, yurttaşın sıkıntısını dinledi" (8 Şubat 2023), Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/cumhuriyet-yuzyilin-depreminin-merkez-ussu-kahramanmarasa-gitti-yurttasin-sikintisini-dinledi-2049409>.

¹⁵ A.g.e

¹⁶ "TMMOB'den depremin ilk 2 gününe ilişkin 'ön değerlendirme' raporu: AFAD sınavı geçemedi" (11 Şubat 2023), Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/tmmobdan-depremin-ilk-2-gunune-iliskin-on-degerlendirme-raporu-afad-sinavi-gecemedi-2050739>.

¹⁷ "Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremler ile ilgili sivil toplum kuruluşları ön rapor hazırladı" (6 Mart 2023), Euronews, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2023/03/06/kahramanmaras-merkezli-yasanlar-depremler-ile-ilgili-sivil-toplum-kuruluslari-on-rapor-haz>.

¹⁸ "Hulusi Akar'dan 'asker nerede' eleştirilerine: Suriye'yi mi boşaltacağız, Irak'ı mı boşaltacağız?" (28 Şubat 2023), Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/hulusi-akar-dan-asker-nerede-elestirilerine-suriyeyi-mi-bosaltacagiz-iraki-mi-bosaltacagiz-2056104>.

Geç başlayan arama kurtarma ve yardım faaliyetleri sırasında karşılaşılan ikinci önemli sorun, düzensizlik olmuştur. Aslında ilk depremin hemen ardından toplanma yerleri ve yapılması gereken şeyler en azından yerel yetkililer tarafından hoparlörler vasıtasıyla halka duyurulabilirdi. Fakat bu yapılmazken, bir de üstüne ikinci deprem olunca elektrikler ve telefon hatları da kesilmiş, deprem yerleri koca bir karanlığa bürünmüştür.

Bölgedeki kış şartlarının ağırlığı da eklenince depremi yaşayan halkın durumu içinden çıkılmaz bir hal almıştır. Birçok ilde kar yağışı, geri kalanlarında da yağmur şeklindeki yağışlar tüm şiddeti ile kendisini göstermiştir. Yollar depremin neden olduğu kırıklar sebebiyle kopmuş ve kar, tipi, yağmur tabloyu daha olumsuz hale getirmiştir. Ulaşım önemli oranda sağlanamamış ve bu durum birçok yere ulaşılmasını engellemiştir.

Konuyla ilişkili olarak TMMOB;

“Ancak depremin ardından iki gün geçmesine rağmen halen çoğu ilimizde etkin ve yeterli düzeyde arama- kurtarma çalışmalarının yapılamaması, geçici barınma alanlarının kurulamaması, vatandaşlarımızın sert kış koşullarında -14 dereceye varan soğukta gecelerini sokakta veya araçlarda geçirmek zorunda kalmaları, depremden kurtulanların kurulamayan aşevlerinden dolayı bir sıcak çaya, çorbaya ulaşamamaları ve açlıkla savaşmaları, ülkenin dört bir yanından gönderilen yardım TIR’larının deprem bölgelerine ulaşımının ve dağıtımının yapılmasında yaşanan gecikmeler izahı zor bir koordinasyon eksikliğini işaret etmektedir.”¹⁹

Birçok insan kara, yağmura rağmen mecburen sokakta kalmıştır. Kentlerde değil de ilçe merkezlerinde ya da kırsal bölgelerde yaşayan ve biraz imkânı olanlar naylon, branda ve benzeri şeyler vasıtasıyla bir yer çevirmişler, içine soba koyup bir nebze de olsa kendilerini soğuktan koruyabilmişlerdir. Ancak il merkezinde yaşayanlar için bunları yapmak da imkânsız olmuştur. Bazıları araçlarında kalmışlar ve klimalarını çalıştırmak suretiyle ısınmaya çalışmışlardır. Fakat yollar kapalı olduğu için ne mazot ne de benzine erişmişlerdir. Birkaç gün sonra bulduklarında ise ancak sraya girmek yoluyla ulaşabilmişlerdir.

Yaşanılan bu zorlu koşullarda depreme karşı müdahalede bir koordinasyonsuzluk daha kendisini göstermiştir. “Depremin ardından çok sayıda yurttaş ve kurum depremzedeler için yardım topladı, ancak koordinasyon olmadan yapılan yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşmadığı kaydedildi.”²⁰ Özellikle de muhtarlar vasıtasıyla, onlarla yakın ilişki içerisinde süreç daha düzenli olarak götürülebilecekken; bu süreçte ancak çok sonra muhtarlar dikkate alınmaya başlamıştır. Bölgeyi ve orada yaşayanları iyi bilen muhtarlarla daha öncesinden itibaren etkin bir işbirliği, sürecin daha düzenli olarak yürütmesini sağlayabilirdi.

Acaba bu tür sorunlarla neden karşı karşıya kalındı? Bazıları haklı olarak bunun depremin şiddetli olmasından, yakın illeri de olumsuz etkilemesinden ve oralardan yardımların, desteklerin gelememesinden kaynaklandığını savunurlar.²¹ Elbette bu gerekçenin haklılık payı vardır fakat acaba bu durum önemli konuları işgal eden

¹⁹ “TMMOB'den depremin ilk 2 gününe ilişkin 'ön değerlendirme' raporu: AFAD sınavı geçemedi” (11 Şubat 2023), Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/tmmobdan-depremin-ilk-2-gunune-iliskin-on-degerlendirme-raporu-afad-sinavi-gecemedi-2050739>.

²⁰ “Deprem bölgesine giden yardımlar koordinasyonsuzluk nedeniyle ihtiyaç sahiplerine ulaşmıyor” (10 Şubat 2023), Independent Türkçe, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.indyurk.com/node/609016/haber/deprem-b%C3%B6lgesine-giden-yard%C4%B1mlar-koordinasyonsuzluk-nedeniyle- ihtiya%C3%A7-sahiplerine>.

²¹ Yarar Mete (12 Şubat 2023), “kurtarma ve yardım sürecinin nasıl ilerlediğini anlattı! Devlet bölgede nasıl işliyor?” Youtube, Erişim Tarihi: 24.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=yeK3yAjWswk>.

kimselerin yeterli derecede yetişmemelerinden, işin ehli olmamalarından da kaynaklanmış olabilir mi?

Kızılay Ahbap'a Çadır Sattı mı? Sistem Şirket Mantığında mı Çalışıyor? Yoksa Liyakatsizlik mi Sorunlarımızın Kaynağı?

Depreme müdahalede koordinasyonsuzluğun bir diğer göstergesi de çadırlar konusunda olmuştur. İlk günler hemen hemen çadır hiç sağlanamamıştır. Sonraki günlerde vatandaşlara verilmeye başlanmıştır. Fakat bu dönemde de izahı zor durumlar ortaya çıkmıştır. Kızılay'ın bir başka yardım kuruluşu olan Ahbap'a çadır sattığı iddia edilmiştir. Başlangıçta karşı çıkılsa da daha sonra Kızılay'ın başkanı meseleyi doğrulamış ve maliyet fiyatına satıldığını belirtmiştir. Oysa tam da burası sorun oluşturmaktadır. Zaten halka gitmesi gereken çadırlar nasıl olur da bir satma ve alma işleminin ardından halka gitmektedir?

Kızılay başkanı, Ahbap ile yapılan işlemin ahlaki ve akılcı olduğunu belirtmiştir. Satışın maliyet fiyatına yapıldığını ve satışı yapanın da Kızılay değil, ona bağlı olarak kurulmuş olan bir şirket tarafından gerçekleştirildiğini ifade etmiştir. Kızılay Çadır&Tekstil AŞ'den satış yapılmıştır.²² Dahası Kızılay başkanı, satış sürecinin Kızılay'ın kuruluşundan beri var olduğunu bu anlamda yapılan satışın ilk olmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla kendisi hiçbir biçimde yasadışı olarak hareket etmemiş ve kurum yönetmenliğinin dışına çıkmamıştır. Başkanın söyledikleri hukuksal olarak inkâr edilememiş ancak ahlaki olarak sorunlu görülmüştür. Kızılay'ın doğrudan halka çadırları sunması gerekirken, böylesi bir dolayımaya girmesi önceliğin para mı halkın canı mı sorusunun sorulmasına yol açmıştır.

Durumun niye buraya kadar evrildiğinin nedenlerini tam olarak bilmiyoruz. Fakat bildiğimiz ve hatırladığımız şey, iktidarın belli bir dönemdir bakanlarını iş dünyasının içerisinden seçmesidir. Şirketleri olanların bakan yapılmasıdır. Hem turizm bakanı hem de turizm şirketleri var. Sağlık bakanı ama özel hastaneleri var. Milli Eğitim Bakanı ama özel okulları var vb. Ülkemiz, Amerikan tarzı bir şekilde şirket mantığınca mı yönetilmektedir? Öyle olsa bile, Amerika'da ve benzer şekilde yönetilen ülkelerde yangın çıktığında uçak, deprem olduğunda çadır bulunamıyor mudur? Şirket mantığında yönetilse de Amerika gibi gelişkin kapitalist ülkelerde de yaşadığımız problemlerin var olduğunu gazetelerden vb. yayınlardan okumuyoruz, Tv ve haber kanallarından duymuyoruz. Bu durumda sorun ülkenin şirket mantığında yönetilmesinde değil de liyakatsizlikte midir?²³

Nepotizm ve Türleri

Gerek sistemli olarak hareket edememenin gerekse de bu çadır satışının ortaya çıkardığı şey, bürokratik ağırlığın azalmış olmasıdır. Bürokrasiyi Weber çok önemser, onu karizmatik, geleneksel ve yasal otoriteden üçüncüsüyle ilişkilendirir. Bürokrasi yasal otoritedir çünkü kurallara göre işleyen bir yapıdır.²⁴ Öznellikten ve çıkardan uzaktır, nesneldir, hızlıdır, etkindir vb. Çünkü bürokrasi bilgiye dayalı bir örgütlenmedir ve liyakat gerektirir. Oraya girilebilmesi için yeterlilikleri ölçecek sınavlar yapılır vb.²⁵ Weber, bürokratik alanı; a) kişiler üstü kurallara bağlı yeterliliğin açıkça tanımlanmış alanı b) rasyonel olarak tesis edilmiş hiyerarşi, c) özgür anlaşmaya dayanan düzenli atama sistemi ve düzenli terfi, d) düzenli bir

²² "Ahbap'a çadır satan Kızılay'dan ilginç savunma: Maliyetine sattık" (26 Şubat 2023), Sözcü, Erişim Tarihi: 24.03, Erişim Adresi: <https://www.sozcu.com.tr/2023/gundem/son-dakika-ahbapa-catir-satan-kizilaydan-iliginc-savunma-maliyetine-sattik-7603977/>.

²³ "Kızılay'ı adım adım nasıl çökerttiler?" (15 Şubat 2023), Birgün, Erişim Tarihi: 24.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.birgun.net/haber/kizilay-i-adim-adim-nasil-cokerttiler-421477>.

²⁴ Weber, Max (2008), *Sosyoloji Yazıları*, Çev: Taha Parla, 12. Basım, Deniz Yayınları, İstanbul, s: 303.

²⁵ Weber, Max (2012), *Ekonomi ve Toplum 1*, Çev: Latif Boyacı, Yarın Yayınları, İstanbul, s: 339-340; WEBER, Max (2008), a.g.e, s: 321.

ihtiyaç olarak teknik eğitim, e) (sıklıkla) parayla ödenen sabit maaşların olduğu bir yer olarak görür.²⁶

Ancak ülkemizde Weber'in ve Prusya bürokrasisinin yerine David Hume'un "sınırlı sempati"si, "tarafılık"²⁷ mı egemendir? Hume'un en basit ama en önemli fikirlerinden biri şudur: İnsan aslında bencil değil, taraflıdır. Bencilliğin her etkinliğin nihai kaynağı olduğunu ileri sürmekle filozof ve iyi bir düşünür olduğumuz sanılır. Bu kolaylıktır. Şunu görmüyor muyuz²⁸: "... servetinin büyük bir kısmını karısının haz duyduğu şeylere ve çocuklarının eğitimine yatırmayan, kendi kullanımı ve kişisel eğlencesine servetinin ancak çok az bir kısmını ayırmayan çok az erkek vardır."²⁹ Bağlam içerisinde Hume haklıdır fakat bu sınırlı sempatinin, taraflılığın yaygın olmasının olumsuz sonuçları da olmaktadır. Sınırlı sempati, tarafılık; insanların yakınlarını kayırması, hak etmeseler dahi onların iyi yerlere getirilmesi şeklinde kendisini göstermektedir. Buna da *nepotizm* ya da akraba kayırmacılığı, adam kayırma, özel ve adil olmayan biçimdeki ayrımcılık vb. denilebilir.

Nepotizm meseleyi izah etmede yetersiz kalmaktadır. Tanıdık, eş dost kayırmacılığı *kronizm*, siyasal ve dinsel kayırmacılık *patronaj*, iktidara ve seçmen kitlelerine yönelik kayırmacılık için de *klientalizm* terimleri kullanılır.³⁰ Ülkemizde kadrolaşmaya baktığımızda her üç kayırmacılık türünün de olduğu söylenebilir. Bundan dolayı acaba hala modernleşemedik mi? Çünkü modern toplumlardaki tabakalaşma en temelde eğitim ve meslek başarısına bağlıdır.

Nepotizm, *kronizm*, *patronaj* ve *klientalizm* gibi kayırmacılık biçimleri nedeniyle ülkemizde hak etmeyen, işin ehli olmayan insanların önemli konumlara gelmesi mi acaba bu sorunların temelinde yatmaktadır? Hak eden, işin ehli insanlar olduğu zaman acaba bu sorunlar artık olmayacak mıdır? Bu soruya kesin olarak "evet" demek mümkün olmasa da, en azından büyük oranda sorunların azalacağını, daha etkin ve organize biçimde karşılaşılan problemlere karşı hareket edileceği söylenebilir.

Diğer türlü de ne yazık ki eksikliğin ortaya çıkarılmasının doğurmuş olduğu korku nedeniyle, sosyal medyanın vb. haber alma kaynaklarının sınırlandırılması söz konusu olmaktadır. Onlara erişimi ya yasaklanmakta ya da sınırlandırılmaktadır.

Artan Gözetim ve Sosyal Medya Yasağı

Maraş depremleri sonrası Tiktok, Twitter, Ekşisözlük gibi sosyal medyalara erişim sınırlandırılmıştır ve bant daraltılmasına gidilmiştir. 8 Şubat 2023'te, saat 16.00'dan itibaren kullanıcılar sosyal medyaya erişimde sorunlar yaşamaya başlamışlardır. Özellikle de Twitter kullanıcıları, hesaplarına giriş yapamadıklarını ve platforma erişemediklerini belirtmişlerdir. İnternet yöntemini izleyen NetBlocks tarafından paylaşılan görselde de Twitter'ın Türkiye'de kısıtlandığı gösterilmiştir. Ağ Girişimi Açık Gözlemevi sitesinde de Twitter'ın engellendiği görülmüştür.³¹ Acaba bu kısıtlama neye bağlı olarak uygulanmıştır?

²⁶ Weber, Max (2012), a.g.e, s: 348.

²⁷ Deleuze, Gilles (2009), *İssız Ada ve Diğer Metinler: Metinler ve Söyleşiler 1953-1974*, Yayına Hazırlayan: David Lapoujade, Çev: Ferhat Taylan-Hakan Yücefer, Bağlam Yayıncılık, İstanbul, s: 262-263.

²⁸ Deleuze, Gilles (2008), *Ampirizm ve Öznellik*, Çev: Ece Erbay, Norgunk Yayıncılık, İstanbul, s: 27.

²⁹ Deleuze, Gilles (2008), a.g.e, s: 27.

³⁰ Asunakutlu Tuncer, Avcı Umut (2010), "Aile İşletmelerinde Nepotizm Algısı ve İş Tatmini İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, Cilt: 15 - Sayı: 2, 93-109, s: 96-97.

³¹ Atila Sähra (8 Şubat 2023), "Güneydoğu'daki depremin ardından sosyal medyada bant daraltma | Elektronik Haberleşme Kanunu mu uygulandı?", medyascope, Erişim Tarihi: 29.03.2023, Erişim

Kimileri “dezenformasyon yasası” veya “sansür yasası” olarak bilinen ve 13 Ekim 2022’de TBMM Genel Kurulu’nda kabul edilen “Basın Kanunu ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Teklifi”yle, kimileri ise Elektronik Haberleşme Kanunu’nun 60. maddesinin 10. fıkrasıyla açıklamışlardır. Sansür yasası değil de Elektronik Haberleşme Kanunu’yla ilgili olmasının gerekçesini, İfade Özgürlüğü Derneği Kurucusu ve hukukçusu Kerem Altıparmak şu şekilde belirtmiştir: “Bant daraltma denilen şey aşağı yukarı engelleme demek. Bunu hangi hükme göre yaptıklarını onlar açıklamadığı sürece bilemeyiz ancak benim tahminim bunun sansür yasasında gelen hükümlere dayanmadığı. Çünkü o yasaya göre, savcılık, yasada olan suçlardan birinin işlendiği ile ilgili olarak Twitter’den bilgi talep edecek ve o reddedilecek. Sulh Ceza Hâkimliği’nden karar alınacak. Türkiye’deki yetkililiği atama süreci Twitter’ın bitmedi, süresi de dolmadı.”³²

Twitter gibi haber amaçlı sosyal medyaya erişim kısıtlanmıştır. Elbette ki bunun gerekçeleri vardır çünkü birçok yanlış bilgi de yayılmaktadır. Nitekim İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı soruşturma başlatmıştır. EGM de sosyal medyada korku ve panik yaratmak amacıyla provakatif paylaşımında bulunan 13 hesap yöneticisinin tespit edildiğini ve ilgili birimlere gönderildiğini açıklamıştır.³³

Sosyal medya kısıtlanmayıp bu yanlış içerikler engellenemez miydi? Doğrusunun kanıtlarıyla şunlar şunlar olduğu gösterilemez miydi? Asya’dan Avrupa’ya iktidarlar başka sorunlar (örneğin sağlık, güvenlik vb.) dolayısıyla olsa sosyal medya yaşantısını artan oranda devreye koymaktadırlar. Oysa böylesi bir tavır insanların doğru bilgi alma hakkına da engel olmaktadır. Halkların süzölmüş, rafine edilmiş ve istenilen tarzda bilgi edinmelerine yol açmaktadır.

Daha Çok Kazanç Adına Tarım Arazilerinin İmara Açılması

1999 depreminden sonra özellikle yapı stoğu ve yeni binaların yapılmasıyla ilgili birçok düzenleme getirilmiştir. Fakat bunlara yeterince uyulmamış ve günümüzdeki olumsuz tablo ortaya çıkmıştır. 1999 depreminin bir milad olduğu kabul edilmiştir fakat ne yazık ki birçok şeyde olduğu gibi bunda da yeterli özen gösterilmemiştir. Denetimler yeterince yapılmamış ve imar için uygun olmayan tarım arazileri üzerinde binalar yapılmıştır. Daha fazla görsellik ve daha fazla rant için binalar yüksek, kayalık zeminlere değil, ova gibi düz yerlere yapılmıştır. Kayalık sert zeminlere yapılmak yerine sulak tarım arazileri üzerine binalar dikilmiştir. Bu durum da depremin büyüklüğünün daha çok hissedilmesine neden olmuştur.

Depremin yıkıcı etkileri bütün görünüşleriyle kendisini Hatay’da göstermiştir. Acaba bu durum başka sebeplerle birlikte (yapı stoğunun çok eski olması, vb.) asıl olarak bu ilin zemininin, ova olmasından mı kaynaklanmaktadır? Maraş depremlerinin özellikle de alttaki iller olan Gaziantep ve Kilis’i daha önce ve çoğunlukla etkilemesi gerekirken (neyse ki etkilemedi); Antep’in belli kısımlarını özellikle Nurdağı ve İslahiye ilçelerini, Kilis’in de belirli bölgelerini etkilemiştir. Ancak Amik Ovası’yla bilinen Hatay’da zarar ve can kaybı çok daha fazla olmuştur.

Genel karşılaştırmaların yanında, özelde ise Malatya’da yeni binaların çoğunlukta olduğu Bostanbaşı ile Fahri Kayahan semtleri depremden büyük zarar görmüştür Ancak daha üst tarafları yani Gedik Bölgesi daha az hasar almıştır. Yine derelerin geçtiği için sulak olan

Adresi: <https://medyascope.tv/2023/02/08/guneydogudaki-depremin-ardindan-sosyal-medyada-bant-daraltma-elektronik-haberlesme-kanunu-mu-uygulandi/>

³² A.g.m.

³³ “Depremle ilgili yalan paylaşımlara soruşturma” (6 Şubat 2023), NTV, Erişim Tarihi: 29.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/depremler-ile-guven-yanli-sorusturma>, Jsd1y4NI-UikRNtuTwIQEg.

Doğanşehir merkezinde yıkım ve hasar çok fazla olurken; zemini daha çok kayalık ve sert olan Depremevleri bölgesi yani Esentepe Mahallesi'nde zarar daha az olmuştur. Depremevleri yani Esentepe semti kayalık olduğu için depremde bu bölge az hasar almıştır. Ancak oradan geçen derenin Malatya-Doğanşehir yoluna yakın bölgenin zemini diğer taraf gibi kayalık değil, tarım arazisi görünümünde olduğu için Elma Kent'teki konutlar yeni imar yönetmenliklerine uygun olarak yapılsa da daha fazla hasar almıştır. Bu bağlamda uzmanların da belirttiği gibi Maraş Depremi'nin etkilerinin yıkıcı olmasının en büyük nedenlerinden birisi zemin sıvılaşması olmuştur. DEÜ Deprem Araştırma ve Uygulama Merkezi Müdürü Hasan Sözbilir, normal şartlarda 50-100 metrede görülen sıvılaşmanın, Kahramanmaraş merkezli depremlerde kilometrelerce uzunlukta tespit ettiklerini söylemiştir. Dahası en çok zemin sıvılaşmasının ise Antakya'da görüldüğünü belirtmiştir³⁴

İTÜ akademisyenleri tarafından hazırlanan önraporda binaların yıkılmasına dair gerekçeler sıralanmış ve bunlardan ikincisi yine zeminle ilişkili olmuştur. "Yıkılan binaların enkaz haline gelmesi hususunda birçok parametre etkin olmakla beraber binaların yaşı, temellerin oturduğu zeminlerin taşıma kapasitelerinin düşük olması, inşaatlarda kullanılan malzeme kalitesinin, kolonlar ve kirişlerin en kesit boyutlarının ve donatı miktarlarının yetersizliği..."³⁵

İlgili bakanlığın yetkilileri tarafından yapılan açıklamalarda da zemin sıvılaşmasına vurgu yapılmıştır. "Hatay İskenderun'un da yoğun yıkım yaşanan yerlerden olduğunu... buradaki yıkım nedenlerinden birinin zemin sıvılaşmasından kaynaklı yıkım olduğunu", "Hatay Antakya merkezinde de zemin kalitesinin düşük olduğunu... zemindeki sıvılaşmadan kaynaklı, zemin yumuşuyor ve oynak bir zeminde bina yan yatabiliyor"³⁶

Yüksek ve kayalık yerlere imar verilmek yerine, sulak tarım arazilerinin bulunduğu düzlüklere imar neden verilmiştir? Buralar nasıl imara açılmıştır? İşte bu noktada iş dünyasının ve yerel yetkililerin çıkar ilişkileri ön plana çıkmaktadır.

Marksist eğilimli ve mekân üzerine yazmış olan Lefebvre dört tür mekândan bahseder. Doğal mekân kırsal ve tarımsal toplumların üzerinde yaşadıkları mekândır. Kırsal ve tarımsal toplumlar bu mekânın üzerinde yaşasalar da ona egemen değildirler. Doğaya yakın yaşarlar ancak mekân ve doğanın hükmü altındadırlar. Yaşadıkları coğrafyanın taleplerine tepki vererek yaşarlar. Mekânın ikinci biçimi olan mutlak mekânın gelişimiyle birlikte bu durum değişir. Mutlak mekân dinsel ve politik endişeler doğrultusunda şekillenen uzamdır. Bu mekânlar dağ tepesi veya mağara gibi yerlere inşa edilirler. Yunan tapınakları, Hıristiyan mezar ve mezarlıkları bunlara örnektir.³⁷

Erken modern Avrupa'da gelişmeye başlayan uzam tarzı ise tarihsel mekândır. Mutlak ve ileride gelişecek soyut mekânlar arasında bir köprüdür ve tarihsel mekânlar sekülerdir.

³⁴ "Depremde zemin sıvılaşması en çok Antakya'da oldu" (27 Şubat 2023), TRT Haber, Erişim Tarihi: 03.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/depremdede-zemin-sivilasmasi-en-cok-antakyada-oldu-749266.html>.

³⁵ "İTÜ, Kahramanmaraş depremlerine ilişkin ön raporunu tamamladı: İşte yıkımın nedenleri..." (18 Şubat 2023), Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 03.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/itu-kahramanmaras-depremlerine-iliskin-on-raporunu-tamamladi-iste-yikimin-nedenleri-2053033>.

³⁶ "Bakan Murat Kurum hasar tespit çalışmalarını duyurdu! Zemin sıvılaşmasına dikkat... Yıkılan binaların yüzde 98'i 1999 öncesi" (23 Şubat 2023), Takvim, Erişim Tarihi: 03.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.takvim.com.tr/guncel/2023/02/23/cevre-sehircilik-ve-iklim-degisikligi-bakani-kurum-hasar-tespit-calismalarini-duyurdu-zemin-sivilasmasina-dikkat>.

³⁷ Ritzer Georg, Stepnisky Jeffrey (2012), Çağdaş Sosyoloji Kuramları ve Klasik Kökleri, Çev: İrmak Ertuna Howison, De Ki Yayınları, Ankara, s: 98-99.

Mutlak mekânın doğayla olan dini bağlantısından kopar.³⁸ Farklı ulusların birbirleriyle güç ve servet birikimi için çekişmesi sonucu oluşur. Dördüncü uzam türü olan soyut mekân ise kapitalizmin egemenliğini yansıtır. Kapitalist toplum tarafından üretilir. Tüm doğa ve topluma egemendir.³⁹ En çok kârı elde edebilmek için hükümetle ve idareyle el ele veren kapitalistler, mekânı olabildiğince kontrol etmeye çalışırlar. Kapitalist bir toplumda sermaye sahipleri, şehir planlamacıları ve mimarlık gibi meslekler, mekânın soyut temsillerini üretirler. Bu soyut temsiller ise mekânı incelenecek ve çözülecek bir dizi sorun olarak algılar. Mekânı insanların yaşadıkları yerden daha çok, matematiksel bir şebeke olarak görür. Mekânı kullanan insanların bakış açısından bakmak yerine, planlamacılar mekânın en verimli ve kârlı kullanımını bulmaya çalışırlar: Mekân en verimli olarak nasıl kullanılabilir.⁴⁰

Lefebvre soyut mekânın hükümlerine karşı o mekânı kullananlardan hareketle farka dayalı bir mekân geliştirmeye çalışır. Böylelikle kapitalizmin mekân üzerindeki ezici gücünü kırmaya çalışır.⁴¹ Avrupa toplumları için Lefebvre'nin bu direnci geliştirme çabası takdire şayan olmakla birlikte bizim toplumumuzda onun teorisinin başka yönleri daha uygundur. Soyut mekânı inşa etmeye çalışan kapitalistlerin ve idarenin el ele vermesi, sulak arazilerin daha çok rant getirmesi adına belediyeler tarafından imara açılmasıyla ilişkilidir. Bu bağlamda Maraş depremlerinde, çöken binaları yapan müteahhitler sorumlu oldukları kadar en az onlar kadar hatta onlardan daha fazla sorumlu olması gerekenler ise yerel yetkilileridir. Nasıl olur da buralar imar açılmıştır? Yeterli zemin etüdü yapılmadan buralara nasıl imar izni verilmiştir?

Rant adına gerek iktidarın gerekse de muhalefetin belediyelerinde kapitalistler ile belediye yetkilileri el ele verip daha çok kazanma ve rant adına zemin etüdü sağlam olmayan yerlere imar izni vermekteler ve yeterli denetim yapmamaktadırlar. Oysa Lefebvre'nin teorisine göre ülkemiz için uygun olan, doğal ve mutlak mekânın egemen olmasıdır. Doğaya zarar vermeyecek tarzda, onu tahrip etmeyecek biçimde adeta onun üzerinde tepinmeyecek şekilde kentleri inşa etmeliyiz. Diğer yandan özellikle yüksek yerlere, kayalık yerlere binalarımızı ve evlerimizi yapmalıyız. Mutlak mekân illa Lefebvre'nin bahsettiği gibi dinsel ya da politik kaygılardan oluşmak zorunda değildir. Zemin açısından sağlam olma ihtimali daha yüksek olan bu yüksek ve kayalık bölgelere sadece ibadethaneleri ve mezarlıkları değil aynı zamanda bütün bir kenti ve her türlü kompleksi de yapabiliriz. Mutlak mekânın önem arz eden yönü, yüksek ve kayalık bölgeleri ifade etmesi ve bu alanların da zemin sağlamlığı açısından depreme daha dayanıklı konutların ve binaların yapımı için elverişli olmasıdır.

Ekonomik Göstergeler

Sermaye Sahipleri İle Yetkililer El Ele mi: Lefebvre ve Harvey'in Teorilerindeki İkinci Çevrim ya da Döngü

Yükselen fiyatlar ve artan kârların iştahlarını kabarttığı sermaye sahipleri yeni yeni projelere girmişlerdir. Fakat artan fiyatların düşürdüğü iç talep nedeniyle yakın zamanlarda ürettikleri daireleri satamamaya başlamışlar ve bunun üzerine bir de Maraş depremi eklenmiştir. Daha balkon camunda, "Satılık Daire" ilanı yazan birçok daire ya yıkılmış ya da ağır hasar almıştır. Bizim için önem arz eden nokta, Lefebvre'nin de bahsettiği gibi konut sektörünün önemli bir kâr kaynağı olarak görülmesidir. Lefebvre buna ikinci çevrim demektedir ve amacı, kapitalizmin daha kârlı bir alan keşfetmiş olduğuna işaret etmektir.

³⁸ Ritzer Georg, Stepnisky Jeffrey (2012), a.g.e, s: 99.

³⁹ Lefebvre Henry (2014), Mekânın Üretimi, Çev: Işık Ergüden, Sel Yayıncılık, İstanbul, s: 286

⁴⁰ Ritzer Georg, Stepnisky Jeffrey (2012), a.g.e, s: 99; Lefebvre Henry (2014), a.g.e, s: 55.

⁴¹ Lefebvre Henry (2014), a.g.e, s: 81, 86.

Birinci çevrim endüstriyel sistemde ortaya çıkan sermaye birikimi kriziyle birlikte ortadan kalkmış ve onun yerini alınıp satılmasından daha çok kâr edilen ikinci çevrim almıştır. İkinci çevrimde kent mekânı alınıp satılan bir metaya dönüşmüştür. Kent mekânı yalnızca kullanım değerinin egemen olduğu bir yer olarak görülmemiş ve değişim değerinin olduğunun farkına varılmıştır. Böylelikle de kent mekânının değişim değeri, kullanım değerinin önüne geçmiştir.

Harvey ise Lefebvre'den daha ayrıntılı bir döngü analizi yapar. Sermayenin günümüze kadar üç döngüden geçtiğini düşünen Harvey, sermayenin birinci döngüsü olarak üretim ve tüketimi görür. Aşırı birikim nedeniyle birinci döngüde krize giren sermaye, ikinci döngüye akar. İkinci döngüde sermaye sabit mallara yönelik yatırımlarda kendisini gösterir. İlk krizden çıkmak için sermaye yapı sektörüne yönelir. Fakat burada da krizle karşılaşan sermaye, daha çok kâr vaat eden bilim ve teknolojiye yatırım yapmaya başlar ve ikinci krizden kurtularak üçüncü döngüye girer.⁴²

İkinci döngüde sermaye, birinci döngüdeki yani üretim ve tüketimdeki azalan kârları gördüğü için daha çok kârlı alanlara yani konuta, işyerine, alışveriş merkezlerine özetle kentsel alana yatırım yapmaya başlar. Çünkü buralar daha çok kâr vaat eden yatırım alanlarına dönüşmektedir. İşte Türkiye'de konut sektörünün yakın dönemlerdeki hali, Lefebvre'nin ikinci çevrimine, Harvey'in de ikinci döngüsüne denk gelmektedir. İkinci çevrimde kentsel mekân artık değişim değeri yönüyle ortaya çıkmaktadır, ikinci döngüde ise kentsel mekân daha çok kâr sunan bir yatırım trendi olarak kendisini göstermektedir.

İşte bu kârları gören sermaye sahipleri belediyelerle el ele verip spekülâtif marka semtler inşa edip yüksek rantlar elde etmeye çalışmaktadırlar. Fakat bunu yaparken de yeterli zemin etüdü yapmamaktadırlar ve sulak tarım arazilerine binaları dikmektedirler. Bu da doğru olmayan zeminlere binaların yapılması nedeniyle, depremin sonuçlarının çok olumsuz olmasına yol açmaktadır.

Bürokrasiyle ve yerel idarecilerle el ele veren sermaye sahipleri, daha fazla kazanmak adına imara açılmaması gereken sulak tarım arazilerinin üzerinde bina yapmaktalar ve bunları da spekülâtif olarak inşa ettikleri, marka değeri yüksek semtler üzerinden dolgun fiyatlarla pazarlamaktadırlar. Bu durum da depremde oluşan büyük hasar nedeniyle ülke ekonomisine büyük zarar vermektedir.

Strateji ve Bütçe Başkanlığı, depreme dair raporunda toplam zararın 2 trilyon TL (103,6 milyar dolar) civarında olduğunu ve milli gelire oranının yüzde 9 olduğunu belirtmektedir. En büyük hasar konut'tadır ve %54,9 oranındadır, parasal karşılığı 1 trilyon 73 milyar (57 milyar dolar) lira civarındadır. İkinci ağırlıklı hasar ise kamu altyapısı ve hizmet binalarındaki yıkımdır. Maliyeti 242,5 milyar lira (13 milyar dolar) civarındadır. Konut hariç özel kesim hasarı ise 222,4 milyar lira (11,8 milyar dolar) civarında olmuştur. Bunun içerisinde ise imalat sanayii, enerji, haberleşme, turizm, sağlık ve eğitim sektörleri, küçük esnaf ve ibadethanelere ilişkin hasarlar yer almaktadır.⁴³

Ayrıca sigortacılık sektörünün zararları ve esnafın gelir kayıplarıyla birlikte makroekonomik etkiler baz alındığında depremin Türkiye ekonomisi üzerindeki etkisinin yaklaşık 2 trilyon lira (103,6 milyar dolar) olduğu tahmin edilmektedir. Depremin bu

⁴² Pınarcıoğlu, Nihal Şirin, Kanbak, Ayşegül, Şiriner, Makbule (2010), "Kent Kuramları", Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları, Örgün Yayınevi, İstanbul, s: 94.

⁴³ "Son dakika haberi Deprem felaketinin maddi zararı açıklandı" (17 Mart 2023), Habertürk, Erişim Tarihi: 19.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.haberturk.com/son-dakika-haberi-deprem-felaketinin-maddi-zarari-aciklandi-3574478-ekonomi>.

ekonomik anlamdaki olumsuz etkilerinin, 1999 depreminin 6 katı olduğu düşünülmektedir.⁴⁴

Artan Kira Ücretleri

Depremle birlikte sağlamlığını kanıtlaması dolayısıyla sevindirici bir ortamın oluşmasına imkân veren, daha feci ve büyük acıların yaşanmasına engel olan TOKİ konutlarına olan rağbet de depremle birlikte artmıştır. Haklı olarak insanlar başlarına gelen şiddetli depremin etkisiyle sığınabilecekleri sağlam evler aramaya başlamıştır. Fakat bu durum başka bir fırsatçılık vesilesi olmuştur. Normal şartlarda 600.000-1000.000 aralığında olan TOKİ evleri 3000.000'a kadar çıkmıştır. 1500 civarında olan TOKİ aylık kira ücretleri 9000 liraya kadar yükselmiştir.⁴⁵ Şu anda kira fiyatları daha da artmaktadır.

Daha öncesinde, 24 Ocak 2020'de, Sivrice ve Pütürge Depremi nedeniyle oldukça olumsuz şekilde etkilenen Elazığ'da da depremzedelerin yıkılan evleri için yapılan tokilerde kiralar, 800 liradan 3000 liraya kadar çıkmıştır. Elazığ Esnaf ve Sanatkarlar Karma Odası Başkanı, "Bizim Elazığ'ın adını çıkarmayın, kötü göstermeyin. Bu yakışmıyor. Depremde mağdur oldunuz, devlet size daire verdi. Siz o daire fiyatlarını düşürün. Evler yıkıldı diye devlet size yaptı ve verdi. 3 bin liraya kiraya vermek ayıptır. Biz halkımıza sesleniyoruz. Onlara yasal işlem yapılacaktır. Kendileri de bunu bilsin."⁴⁶ Depremin ilk dönemlerinde karşılaşılan bu aylık kira ücretlerine, şu anda ülkenin hemen hemen hiçbir yerinde rastlanmamaktadır.

Konut ücretlerinin ve kira fiyatlarının yükselmesi sadece bir iki ille sınırlı kalmamıştır. Türkiye genelinde konut ve kira ücretlerinde yükselmeler olmuştur. Çünkü Maraş depremleri nedeniyle birçok insan bulunduğu yeri terk etmiş ve ülkemizin başka yerlerine hareket etmiştir. Deprem nedeniyle Erzurum'dan Sivas ve Kayseri'ye, Aksaray ve Ankara'ya, İzmir'e, İstanbul'a, Trabzon'a ve Tokat'a hemen hemen her yere önemli sayıda insan göçü olmuştur. Yaklaşık 2 milyonu aşkın insan yerini terk etmiş ve başka illere gitmiştir.⁴⁷ Böylelikle büyük bir iç göç gerçekleşmiştir. Depremzedelerin göçtüğü illerde artan talep nedeniyle konut bulmak zorlaşmış ve bulunan konutların kiralari da kimi yerde 2, kimi yerde ise 3 katına kadar çıkmıştır.

Kırsal Alanlardaki Konutların Ücretlerinin Yükselmesi ve Tarla Fiyatlarının Artması

Bazı yerlerde deprem nedeniyle kır veya köy bölgelerindeki tek katlı evlere olan rağbet artmıştır (özellikle Adana bölgesinde). Daha önceden buraları kiralayamayan ev sahipleri, artan talep nedeniyle sağlamlığı bile tartışılır olan bu kır evlerini yıllık 40.000-60.000 lira arasında kiralama başlaştırlardır. Şu anda muhtemelen kira ücretleri daha çok artmıştır.

⁴⁴ "Cumhurbaşkanlığı hasar raporu: İki depremin ekonomiye zararı 2 trilyon lira" (18 Mart 2023), Milliyet, Erişim Tarihi: 25.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/cumhurbaskanligi-hasar-raporu-iki-depremin-ekonomiye-zarari-2-trilyon-lira-6918909>.

⁴⁵ "TOKİ'de evinin kira fiyatını 9 bin TL'ye yükselten adamın evi devlet tarafından mühürlendi!" (27 Şubat 2023), Büyüksivas, Erişim Tarihi: 04.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.buyuksivas.com/tokide-evinin-kira-fiyatini-9-bin-tlye-yukselten-adamin-evi-devlet-tarafindan-muhurlendi/>

⁴⁶ "Fırsatçılar kiralari yüzde 400 artırdı" (13 Şubat 2023), Hürriyet, Erişim Tarihi: 04.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/firsatcilar-kiralari-yuzde-400-artirdi-42219296>.

⁴⁷ "11 ilde büyük deprem göçü: Sayı iki milyonu aştı" (2 Mart 2023), Yenişafak, Erişim Tarihi: 06.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.yenisafak.com/gundem/11-ilde-buyuk-deprem-gocu-sayi-iki-milyonu-asti-4512072>.

Yine deprem nedeniyle insanlar yüksek katlı kentlerden kendilerini daha az sayıda ve katta binanın olduğu kırsal alanlara atmaya başlamışlardır. Bu durum toprak fiyatlarının yükselmesine yol açmıştır. Deprem nedeniyle toprak, arsa, bahçe fiyatları artmıştır. Hatta kimi yerlerde fiyattaki artışlara meşruiyet kazandırmak için “zemini sağlam”, “kayalık” ifadeleri kullanılmıştır.

Depremden sonra olası İstanbul depremi nedeniyle tedirgin olan insanlar Trakya bölgesine yönelmişlerdir. Trakya’da bir arsa alıp üzerine konteyner ya da prefabrik ev koymak isteyenlere tarlalar imarlı arsa diye satılmıştır. Özellikle fay hattının geçmediği Kırklareli ve Edirne’de arazilerin dönüm fiyatları deprem öncesine göre 4-5 kat artmıştır. Konuyla ilgili konuşan bir vatandaş, 4-5 ay öncesinde dönümü 30-40 milyon olduğunu şu anda ise 100-150 milyon arasına çıktığını belirtmiştir (URL-18). Rakamlar tarla dönümü için çok yüksek görünmektedir, bundan dolayı onları 30-40.000’den 100-150.000’e çıkmıştır diye okumak daha doğru olacaktır. Ancak her ne kadar böyle olsa da esasında önemli olan şey, tarla fiyatlarının 4 hatta 5 katına kadar yükselmesidir.

Artan Konteyner Fiyatları

Deprem boyunca ve hemen sonrasında sermayenin başka bir kâr arayış eğilimi konteyner ve onun üretimi için gerekli olan malzemelerin, örneğin demirin, sacın, sandviç panelin vb. yükselmesi şeklinde kendisini göstermiştir. Depremden önce 20.000 lira civarında olan ve genel olarak 3.7= 21 m2 büyüklüğündeki konteynerlerin fiyatı, çok kısa süre içerisinde 45.000, 65.000, 72.000, 80.000’lere kadar çıkmış hatta 100.000 liranın da üzerine yükselmiştir.

Yine araçların arkasına takılan küçük karavanların fiyatları 15.000’lerden, 17.000’lerden 150.000-180.000 aralığına çıkmıştır. Sandviç panelin metre karesi depremin başlangıç dönemlerinde 180 lira iken, 250 liraya, 270’e, 320’ye, 350’ye çıkmış ve hala da artmaktadır. Elbette ki artan talep ürünlerin fiyatlarını yükseltmekle birlikte bu yükselmenin oldukça yüksek düzeylere erişmesi de (konteynerde en az %300, çekme karavanda yaklaşık %700, sandviç panelde en az %100) ayrıca üzerinde durulmalıdır. Acaba gerçekten bir fiyat yükselmesi mi vardır yoksa ortada fırsatçılık mı vardır?

Bourdieu’nun *Homoeconomicus*’u ve İyi Niyet Ekonomisi

Verilmiş olan olgusal durumlarda sürekli olarak “fırsatçılık”, daha fazlasının peşinden koşma gibi eğilimler karşımıza çıkmaktadır. Pierre Bourdieu bu tip insanlar için *homoeconomicus* tabirini kullanmaktadır.⁴⁸ Bu insanların önemli özelliği kazanç, kâr peşinde koşmalarıdır. Bourdieu, bunun modern kapitalist toplumlarda kendisini gösterdiğini fakat mutlak ve zorunlu olmadığını savunur. Fransa’nın güneyinde ve Afrika’nın Kuzey bölgelerinde ama özellikle de Kabil’de; aile, din, bilim üzerine yapmış olduğu çalışmalar ona göre *homoeconomicus*’un zorunlu olmadığını göstermiştir. Çünkü bu toplumlarda egemen olan mantık, daha fazlasını kazanmak değil, karşılıklıdır. Bundan dolayı onlarda hediye ve karşı-hediye mantığı egemendir.⁴⁹ Önemli oranda Marcel Mauss’tan etkilenmiş olan Bourdieu’ya göre hediye ve karşı-hediye ise değiş-tokuş içerir.⁵⁰ Fakat bu değiş-tokuş simgeseldir, onur ve itibarın değiş-tokuşuyla ilgilidir. Veren, her zaman alandan üstündür.

⁴⁸ Bourdieu, Pierre (2013), Seçilmiş Metinler / Choses Dites, Türkçe Söyleyen: Levent Ünsaldı, Heretik Yayıncılık, Ankara, s: 121-122.

⁴⁹ Bourdieu, Pierre (2006a), Pratik Nedenler, Çev: Hülya Uğur Tanrıöver, Hil Yayın, II. Basım, İstanbul, s: 187-188.

⁵⁰ Wacquant, Loic (2007), “Pierre Bourdieu: Hayatı, Eserleri ve Entelektüel Gelişimi”, Ocak ve Zanaat, Derleyenler: Güney Çeğin, Emrah Göker, Alim Arlı ve Ümit Tatlıcan, İletişim Yayınları, İstanbul, 53-76, s: 57.

Bundan dolayı alanın da insansal eşitliği kazanması için karşı-hediye vermesi gerekir.⁵¹ Ancak bunun belli olmaması için bir zaman aralığının girmesi gereklidir. İkinci olarak da karşı-hediyedeki ekonomik bütün göstergelerin ortadan kaldırılmış olması lazımdır.⁵²

Antropolojik çalışmalarla elde edilen bu bilgiler, henüz yeterince kapitalistleşmemiş ilkel ve geleneksel toplumlarda daha fazlasını kazanmanın değil, harcamanın ve vermenin önemli olduğunu gösterir. Çünkü onlarda amaç biriktirmek değil, harcamaktır. Böylelikle de insansal itibarı arttırmaktır (Bourdieu, 2006a: 149). Dolayısıyla daha fazlasını amaçlayan ekonomik sermayedense simgesel sermayeye önem vermeliyiz. Çünkü simgesel sermaye tam da bu onur değiş-tokuşunu amaçlayan bir sermaye türüdür. Simgesel sermaye ekonomik sermayenin hep kazanmaya yönelik eğilimine önem vermeyen, onu küçük gören ve karşılıklılığı amaçlayan bir iyi niyet ekonomisidir.⁵³

Kapitalizmin hep daha fazlasını kazanmaya yönelik ekonomik sermaye vurgusuna karşı Bourdieu daha insansal bir dünya için “iyi niyet ekonomisi”nin karşılıklılığına bizi çağırılmaktadır. Peki bu mümkün müdür? Deprem nedeniyle yaşadığımız fırsatçılık eğilimlerine bakınca bunun pek mümkün olmadığı görünmektedir.

Türkiye ne ilkel ve geleneksel ne de tam anlamıyla modernleşmiş ve ileri kapitalist bir toplum düzeyine ulaşmıştır. Daha çok ara formlar biçiminde kendi siyasetini, ekonomisini vb. sunmaktadır. İleri kapitalist bir ülke olmamasına rağmen azımsanmayacak derecede kazanç eğilimlerinin ve bunun bir semptomu olarak da fırsatçılığın egemen olduğunu görüyoruz. Bu durumda ülkemizi nasıl anlamalıyız?

Elbette deprem ve sonrasında fırsatçılık eğilimlerinin yanında Bourdieu’nun iyi niyet ekonomisi olarak adlandırdığı şeyin bir parçası olarak yardımseverlik manzaralarına da rastlanmıştır. Yollar deprem nedeniyle parçalanmış ya da yoğun kar yağışı nedeniyle kapanmış olsa da ülkemiz insanları yardım seferberliği başlatmışlardır. Zorlu deprem ve hava koşullarına rağmen zor durumda kalan insanlarımıza yardımcı olmak için bütün imkânlarını seferber etmişlerdir. Battaniyeden giyime, yakacak odun ve kömüre, gıdaya hatta para verme de dahil birçok yardımda bulunmuşlardır.⁵⁴ Yine bazı sermaye sahipleri fazladan evlerini dayayıp döşemişler, bütün gereksinimlerini karşılayarak buraları ücretsiz biçimde depremzedelerin kalmaları için tahsis etmişlerdir.⁵⁵ Elbette bu süreçte elinden geleni yapan milletimiz ve onun bir parçası olan hayırseverlerimiz fırsatçılık yapan insanlar değildirler. Şayet öyle olsalardı, karşılıksız olan bu yardımları da yapmazlardı. Evet, birbiriyle çelişse de bir tarafta fırsatçılık peşinde koşan sermaye sahipleri diğer tarafta da elinden geleni esirgemeyen hayırsever işadamları ve varını yoğunu seferber eden halkımız bulunmaktadır. Bir yanda fırsatçılık diğer yanda da iyi niyet ekonomisi bulunmaktadır. Bunlardan hangisi daha egemendir? Hangisi daha çok tekrar eden ve bu anlamda düzenli eğilim gösterendir? Bu soruya yanıt vermek zordur fakat toplumumuzdaki yaygın fırsatçılığı

⁵¹ Mauss, Marcel (2005), *Sosyoloji ve Antropoloji*, Çev: Özcan Doğan, Doğu Batı Yayınları, Ankara, s: 206.

⁵² Bourdieu, Pierre (2013), a.g.e, s: 57-59, 167-168.

⁵³ Swartz, David (2011), *Kültür ve İktidar / Pierre Bourdieu’nun Sosyolojisi*, Çev: Elçin Gen, İletişim Yayınları, İstanbul, s: 131-132.

⁵⁴ Polat Caner (6 Şubat 2023), “Deprem için şirketlerden yardım seferberliği”, Worldef, Erişim Tarihi: 06.04.2023, Erişim Adresi: <https://worlddef.net/haberler/deprem-icin-sirketlerden-yardim-seferberligi/>. ; “Depremzedelere yardım seferberliği” (9 Şubat 2023), NTV, Erişim Tarihi: 06.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/depremzedelere-yardim-seferberligi,WEQ64LXPfk-roXMow6c1hQ>

⁵⁵ Peker Mevlüt (22 Şubat 2023), “Hayırsever iş adamı tüm evlerini depremzedelere açtı”, Erişim Tarihi: 06.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.ankaramasasi.com/haber/2071012/hayirsever-is-adami-tum-evlerini-depremzedelere-acti>

küçümsememek gerekir. Elbette bir toplumun varlığını savunmak için iyimser yönler ön plana getirilmelidir fakat bunun derecesi realiteden kopmamıza yol açacak kadar olmamalıdır. Bir realite olarak fırsatçılık eğilimine depremde ve sonrasında fazlasıyla rastlanmaktadır.

Toplumumuzdaki bu fırsatçılık eğilimleri Bourdieu'nun kuramına tam olarak uymamakta ve ondan farklılaşmaktadır. Bourdieu fırsatçılık ve *homoeconomicus*'un egemen eğilimler olamayacağını savunur. Çünkü böylesi bir şey bireysel eğilimlerin, güdülerin, çıkarların her şeyi belirlediği gibi bir sonuca yol açar. Birey ile toplumu bir araya getirmeye çalışan ve her ikisi arasındaki çifte dinamiğin egemen olduğunu savunan ve bundan dolayı da yapısal inşacılığı ileri süren Bourdieu böylesi bir yaklaşıma karşı çıkar.⁵⁶ Ona göre birey ya da fail bütünüyle belirleyici olamaz. Aynı şekilde onun çıkarları, ilgileri de egemen tek şey olamaz. Birey ya da fail egemen olduğu kadar yapı da egemendir, belirleyicidir. Yapı bireylerin eğilimlerini sınırlandırır.

Bizde bireysel bu eğilimleri sınırlandıracak yapısal süreçler acaba neler olabilir? Bunlar nasıl oluşturulabilir? Ya da yapısal sürecimizin kendisi bizzat bu tekrarlayan fırsatçılık dizilerinden mi oluşmakta mıdır? Yapısal sürecimiz tam da fırsatçılık dizilerinden oluştuğu için acaba deprem vb. gibi durumlarda sadece dışa mı vurulmaktadır?

Ülkemizden bakınca Bourdieu'nun dediği gibi yapısal süreçlerin bireysel hırs ve kazanç eğilimlerini kısıtladığı ne yazık ki görülmemektedir. Yapısal süreçlerin bu tür eğilimleri ortadan kaldırdığı örneklerle rastlanmamaktadır. Peki, yapısal süreçler dediğimiz şeyle tam olarak ne kastedilmektedir?. Elbette özellikle ahlak ve hukuk kastedilmektedir. Toplumumuzda fırsatçılık yapanlara yönelik olarak ahlaki anlamda bir yaptırım uygulanmakta mıdır? Hukuksal anlamda yeterli yasaklar ya da cezalar hayata geçirilmekte midir? Daha yeni yeni, bu tür suçları engellemeye dönük yasalar meclisten geçirilmektedir. Fakat realite ile onunla ilişkili yasal süreçlerin biçimlendirilmesi süreci arasındaki dönemde halkın çoğunluğu yüksek fiyatlarla karşı karşıya kalmaktadır.

Sonuç

Depremi etkilerini eksiksiz biçimde açıklamak mümkün olmadığından bu metinde sadece belli yönler, politik ve ekonomik boyutlara ağırlık verilmiştir. Benzeri olumsuzlukları bir daha yaşamamak için gerek yerel gerekse de ulusal bazda somut, uygulanabilir, gerçekçi afet senaryoları ve bunlara yönelik acil eylem planları büyük bir titizlikle hazırlanmalıdır. Olası bir durumda halktan muhtara, belediye yetkililerine, kaymakamlara, valilere, bakanlara ve daha üst makamlara kadar ayrıntılı bir görev dağılımı ve eylem planı tasarlanmalıdır.

Koordinasyonsuzluğun üstesinden gelecek şekilde yetişmiş insan gücünün istihdamına önem verilmelidir. Hak edenin hak ettiği yerde çalışacağı bir sistemi inşa etmek zorundayız. Bunun için de hukuku ve bürokrasiyi önemsemeliyiz. Bunları yıpratmamalıyız aksine çok daha fazla güçlendirmeliyiz. Her koşulda hukuku üstün tutmalıyız ve sorumlular kim olursa olsun, bu olumsuz durumun hesabını onlardan sormalıyız. Politik ya da başka yakınlık biçimleri dolayısıyla cezalandırılmaktan kurtulmamalıdır. Aksine gerektiği biçimde cezalandırılmalıdırlar.

Bürokrasinin zayıflatılmasına değil, güçlendirilmesine ihtiyacımız var. Elbette bunu derken, zayıf ve hantal işleyen bir bürokrasiyi savunmuyoruz. Çağın gereklerine uygun biçimde hareket eden ve bunun için kendisini yenileyen ama aynı zamanda tarafsızlığı,

⁵⁶ Bourdieu, Pierre (2013), a.g.e, s: 189; Bourdieu, Pierre (2006b), Karşı Ateşler, Çev: Halime Yücel, YKY, İstanbul, s: 89-90.

liyakati önemseyen bir bürokratik yapıyı inşa edebilmeliyiz. Bürokrasi o kadar önemlidir ki, bütün devlet aygıtı onun üzerinde durmaktadır. Şayet bürokrasi zarar görürse, zayıflarsa ortada devletten ziyade hükümet kalır. Çünkü devleti hükümetten ayıran ve ayırması gereken en önemli şey, bürokrasidir. Hükümetlerin kendi siyasi istikballeri uğruna her şeyi yapmalarına ancak bürokrasi dur diyebilir ve yanlış kararlara, uygulamalara engel olabilir.

Ülkemizin güzide kurumlarının yıpratılmasına fırsat verilmemelidir. Derhal sorumlular hakkında gerekli olan işlemler uygulanmalıdır. Kurumlarımızın daha çok saygıya ve itibara erişmesi için elden ne gelirse yapılmalıdır. Bunun için de yapılan atamalara ve kurumların işleyişine müdahale edilmemelidir. Özellikle atama sürecinde titizlik gösterilmeli ve hak eden insanların ilgili konumlara yerleştirilmesi gereklidir. Yerleştirilen kadroların da işleyişine müdahale edilmemelidir. Ancak kabul edilemeyecek bir durumla karşılaşılması halinde ve yasal sınırlar içerisinde, kamunun genel faydasına olacak biçimde müdahale edilmelidir.

Ekonomik olarak depremden çıkarılması gereken dersler de az değildir. Öncelikle Türkiye’de artık bu noktadan itibaren zemin etüdüne büyük bir hassasiyet gösterilmelidir. Rantın, kârın ya da benzer başka bir şeyin değil, vatandaşın can sağlığının dikkate alındığı konutlar yapılmalıdır. Bunun için de ova yerlere, tarım arazilerine, sulak bölgelere ev, konut, işyeri vb. şeyler yapılmamalıdır. Lefebvre’nin bahsettiği mutlak mekân olan dağlık, kayalık, sert zemine sahip bölgelere evler yapılmalıdır.

Deprem sonrasında birçok yerde hasar durumları değiştirilmiştir. Ağır hasardan orta hasara, sonra da hafif hasara kadar değişiklikler yapılmıştır. Bu, doğru değildir. Çünkü daha önceki depremlerde de görüldüğü gibi hasar durumları değişen binalar, depremin ilk saniyelerinde dayanamayıp yıkılmaktadır. İlk 10 veya 15 saniyede bu binalar yıkılmaktadır. Bundan dolayı binaların hasar durumlarını değiştirmek için uğraşmamalıyız. İnsanlarımızı gelecekteki muhtemel depremlerde zarar görmemeleri için hareket etmeliyiz.

Uzmanların sürekli olarak uyardığı gibi depreme dayanıklı binalar ve kentler inşa etmeliyiz. Yaşadığımız depremlerin benzerlerini Japonya gibi ülkeler hemen her gün yaşamaktadır. Orada benzer büyüklükteki depremlerde insanlar bizdekinin aksine dışarıya değil, evlerine koşmaktadırlar. Çünkü evlerinin dışarıdan daha güvenli olduklarını bilmektedirler. Biz toplum olarak aynı aşamaya niye ulaşamayalım?

Diğer bir önemli konu, fırsatçılık meselesidir. Artan kira ücretleri, ev fiyatları, konteyner ücretleri, tarla fiyatları vb. süreçlerde de gördüğümüz gibi önemli fırsatçılık eğilimleriyle karşı karşıyayız. Özellikle artan talebin bahsedilen durumlarda fiyatın artmasına etki ettiğine şüphe yoktur. Fakat bu durum fiyatlardaki artışı ne derece açıklayabilir? Yoksa gerçek koşulların yanında fiyatların artışında spekülatif süreçler de mi hakimdir?

Kaynakça

“Ahbap’a çadır satan Kızılay’dan ilginç savunma: Maliyetine sattık” (26 Şubat 2023), Sözcü, Erişim Tarihi: 24.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.sozcu.com.tr/2023/gundem/son-dakika-ahbapa-catir-satan-kizilaydan-iliginc-savunma-maliyetine-sattik-7603977/>.

Asunakutlu T. & Avcı U. (2010). Aile işletmelerinde nepotizm algısı ve iş tatmini ilişkisi üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 93-109.

Atila S. (8 Şubat 2023), Güneydoğu’daki depremin ardından sosyal medyada bant daraltma | elektronik haberleşme kanunu mu uygulandı?. <https://medyascope.tv/2023/02/08/guneydogudaki-depremin-ardindan-sosyal-medyada-bant-daraltma-elektronik-haberlesme-kanunu-mu-uygulandi/>

- Avcil Fatih, Işık Ercan, vd., (2024), "Effects of the February 6, 2023, Kahramanmaraş earthquake on structures in Kahramanmaraş city", *Natural Hazards* (2024) 120:2953–2991.
- "Bakan Murat Kurum hasar tespit çalışmalarını duyurdu! Zemin sivilaşmasına dikkat... Yıkılan binaların yüzde 98'i 1999 öncesi" (23 Şubat 2023), *Takvim*, Erişim Tarihi: 03.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.takvim.com.tr/guncel/2023/02/23/cevre-sehircilik-ve-iklim-degisikligi-bakani-kurum-hasar-tespit-calismalarini-duyurdu-zemin-sivilasmasina-dikkat>.
- Bourdieu, P. (2006a). *Pratik nedenler*. Çev: Hülya Uğur Tanrıöver, İstanbul: Hil Yayın, II. Basım.
- Bourdieu, P. (2006b). *Karşı ateşler*. Çev: Halime Yücel, İstanbul: YKY.
- Bourdieu, P. (2013). *Seçilmiş metinler / choses dites*, Türkçe Söyleyen: Levent Ünsaldı, Ankara: Heretik Yayıncılık.
- "Cumhurbaşkanlığı hasar raporu: İki depremin ekonomiye zararı 2 trilyon lira" (18 Mart 2023), *Milliyet*, Erişim Tarihi: 25.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.milliyet.com.tr/ekonomi/cumhurbaskanligi-hasar-raporu-iki-depremin-ekonomiye-zarari-2-trilyon-lira-6918909>.
- "Cumhuriyet, yüzyılın depreminin merkez üssü Kahramanmaraş'a gitti, yurttaşın sıkıntısını dinledi" (8 Şubat 2023), *Cumhuriyet*, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/cumhuriyet-yuzyilin-depreminin-merkez-ussu-kahramanmarasa-gitti-yurttasin-sikintisini-dinledi-2049409>.
- Deleuze, G. (2008). *Ampirizm ve öznellik*. Çev: Ece Erbay, İstanbul: Norgunk Yayıncılık.
- Deleuze, G. (2009). *Hume / ampirizmin anlamı*. D. Lapoujade, *Issız ada ve diğer metinler: metinler ve söyleşiler 1953-1974 içinde*, Çev: Ferhat Taylan-Hakan Yücefer, İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 255-266.
- "Deprem bölgesine giden yardımlar koordinasyonsuzluk nedeniyle ihtiyaç sahiplerine ulaşmıyor" (10 Şubat 2023), *Independent Türkçe*, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.indyturk.com/node/609016/haber/deprem-b%C3%B6lgesine-giden-yard%C4%B1mlar-koordinasyonsuzluk-nedeniyle- ihtiya%C3%A7-sahiplerine>.
- "Depremde zemin sivilaşması en çok Antakya'da oldu" (27 Şubat 2023), *TRT Haber*, Erişim Tarihi: 03.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.trthaber.com/haber/gundem/depremdede-zemin-sivilasmasi-en-cok-antakyada-oldu-749266.html>.
- "Depremle ilgili yalan paylaşımlara soruşturma" (6 Şubat 2023), *NTV*, Erişim Tarihi: 29.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/turkiye/depremlerile- ilgili-yalan-paylasimlari-sorusturma,Jsdl1y4NI-UikRNtuTwIQEg>.
- "Depremzedelere yardım seferberliği" (9 Şubat 2023), *NTV*, Erişim Tarihi: 06.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.ntv.com.tr/galeri/turkiye/depremedelere-yardim-seferberligi,WEQ64LXPfk-roXMow6c1hQ>.
- Düzce Üniversitesi, Sakarya Üniversitesi, vd. (2023), "06 Şubat 2023 Kahramanmaraş (Pazarcık Mw: 7.7 ve Elbistan Mw: 7.6) Depremleri ve Artçıları, Saha Gözlemlerini, Yasal Hasarları ve İleriye Yönelik Önerileri İçeren Değerlendirme Raporu", <https://ktu.edu.tr/apps/file/KahramanmarasDeprem.pdf>.
- "Fırsatçılar kiralari yüzde 400 artırdı" (13 Şubat 2023), *Hürriyet*, Erişim Tarihi: 04.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/firsatcilar-kiralari-yuzde-400-artirdi-42219296>.

Gözükıl Ceren Ağın, Tezcan Senem (2023), “Cumhuriyet’in Yüzüncü Yılında Türkiye’de Afetler: 06 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri”, Kent Akademisi Dergisi 16 (Special Issue for the 100 th Anniversary of the Republic of Turkey), 97-114.

“Hulusi Akar'dan 'asker nerede' eleştirilerine: Suriye’yi mi boşaltacağız, Irak’ı mı boşaltacağız?” (28 Şubat 2023), Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/siyaset/hulusi-akardan-asker-nerede-elestirilerine-suriyeyi-mi-bosaltacagiz-iraki-mi-bosaltacagiz-2056104>.

“İmarlı arsa diye alıyorlar ama bakın ne çıkıyor! Depremden sonra orada talep patlaması... 'Prefabrik ev ya da konteyner hayaliyle geliyor ama...' Fiyatlar uçtu” (15 Mart 2023), Mynet, Erişim Tarihi: 15.03.2023, Erişim Adresi: <https://finans.mynet.com/haber/detay/ekonomi/imarli-arsa-diye-aliyorlar-ama-bakin-ne-cikiyor-depremden-sonra-orada-talep-patlamasi-prefabrik-ev-ya-da-konteyner-hayaliyle-geliyor-ama-fiyatlar-uctu/462282/>.

“İTÜ, Kahramanmaraş depremlerine ilişkin ön raporunu tamamladı: İşte yıkımın nedenleri...” (18 Şubat 2023), Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 03.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/itu-kahramanmaras-depremlerine-iliskin-on-raporunu-tamamladi-iste-yikimin-nedenleri-2053033>.

“Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremler ile ilgili sivil toplum kuruluşları ön rapor hazırladı” (6 Mart 2023), Euronews, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://tr.euronews.com/2023/03/06/kahramanmaras-merkezli-yasanlar-depremler-ile-ilgili-sivil-toplum-kuruluslari-on-rapor-haz>.

“Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6 büyüklüğünde 2 deprem; 5 bölge sallandı, çok sayıda ilde yıkım var” (7 Şubat 2023), DHA, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.dha.com.tr/gundem/kahramanmaras-merkezli-7-7-ve-7-6-buyuklugunde-2-deprem-5-bolge-sallandi-cok-sayida-ilde-yikim-var-2201357>.

KESİK Muharrem (2005), “Maraş Depremi (1114)”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi, Sayı: 42-Cilt: Belirtilmemiş, 43-46.

“Kızılay’ı adım adım nasıl çökerttiler?” (15 Şubat 2023), Birgün, Erişim Tarihi: 24.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.birgun.net/haber/kizilay-i-adim-adim-nasil-cokerttiler-421477>.

Lefebvre, H. (2014). Mekânın üretimi, Çev: Işık Ergüden, İstanbul: Sel Yayıncılık.

Mauss, M. (2005). Sosyoloji ve antropoloji, Çev: Özcan Doğan, Ankara: Doğu Batı Yayınları.

Peker, Mevlüt (2023). Hayırsever iş adamı tüm evlerini depremzedelere açtı. <https://www.ankaramasasi.com/haber/2071012/hayirsever-is-adami-tum-evlerini-depremzedelere-acti>

Pınarcıoğlu N. Ş., Kanbak A. & Şiriner M. (2010). Kent kuramları. *Türkiye Perspektifinden Kent Sosyolojisi Çalışmaları* içinde, İstanbul: Örgün Yayınevi.

Polat, C. (2023). Deprem için şirketlerden yardım seferberliği. <https://worlddef.net/haberler/deprem-icin-sirketlerden-yardim-seferberligi/>

Ritzer G. & Stepnisky J. (2012). Çağdaş sosyoloji kuramları ve klasik kökleri, Çev: Irmak Ertuna Howison, Ankara: De Ki Yayınları.

- SELÇUK BİRİCİK Ali, KORKMAZ Hüseyin (2001), "Kahramanmaraş'ın Depremselliği", Marmara Coğrafya Dergisi, Sayı: 3, Cilt: 1, 53-82.
- "Son dakika haberi Deprem felaketinin maddi zararı açıklandı" (17 Mart 2023), Habertürk, Erişim Tarihi: 19.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.haberturk.com/son-dakika-haberi-deprem-felaketinin-maddi-zarari-aciklandi-3574478-ekonomi>.
- Swartz, D. (2011). Kültür ve iktidar / pierre bourdieu'nun sosyolojisi, Çev: Elçin Gen, İstanbul: İletişim Yayınları.
- "TMMOB'den depremin ilk 2 gününe ilişkin 'ön değerlendirme' raporu: AFAD sınavı geçemedi" (11 Şubat 2023), Cumhuriyet, Erişim Tarihi: 23.03.2023, Erişim Adresi: <https://www.cumhuriyet.com.tr/turkiye/tmmobdan-depremin-ilk-2-gunune-iliskin-on-degerlendirme-raporu-afad-sinavi-gecemedi-2050739>.
- "TOKİ'de evinin kira fiyatını 9 bin TL'ye yükselten adamın evi devlet tarafından mühürlendi!" (27 Şubat 2023), Büyüksivas, Erişim Tarihi: 04.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.buyuksivas.com/tokide-evinin-kira-fiyatini-9-bin-tlye-yukselten-adamin-evi-devlet-tarafindan-muhurlendi/>.
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2023), 2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu, <https://www.sbb.gov.tr/2023-kahramanmaras-ve-hatay-depremleri-raporu/>.
- Wacquant, L. (2007). Pierre bourdieu: hayatı, eserleri ve entelektüel gelişimi. Güney Ç., Emrah G., Alim A. & Ümit T. (Der.), *Ocak ve zanaat* içinde, İstanbul: İletişim Yayınları (s. 53-76).
- Weber, M. (2008). Sosyoloji yazıları, Çev: Taha Parla, İstanbul: Deniz Yayınları.
- Weber, M. (2012). Ekonomi ve Toplum 1, Çev: Latif Boyacı, İstanbul: Yarı Yayınları.
- Yarar, M. (2023). Kurtarma ve yardım sürecinin nasıl ilerlediğini anlattı! Devlet bölgede nasıl işliyor?. <https://www.youtube.com/watch?v=yeK3yAjWswk>
- "11 ilde büyük deprem göçü: Sayı iki milyonu aştı" (2 Mart 2023), Yenişafak, Erişim Tarihi: 06.04.2023, Erişim Adresi: <https://www.yenisafak.com/gundem/11-ilde-buyuk-deprem-gocu-sayi-iki-milyonu-asti-4512072>.

Etik Kurul Raporu: Bu çalışma için etik kurul raporu gerekliliği bulunmamaktadır.

Katkı oranı beyanı: %100

Çatışma beyanı: Makalede, herhangi bir kurum, kuruluş ve kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.